

TALLINN SUMMER SCHOOL – HOW COLLECTIVITIES REMEMBER: STRUCTURES AND SPACES OF SOCIAL AND CULTURAL MEMORY

Tallinn, 26 July – 2 August 2007

Kaja Širok

Kakšna je vloga spomina v različnih družbah in kulturah? Kako se razlikujejo osebni, družbeni in kulturni spomin? So obstoječe časovne ter geografske razlike močnejši faktor v preučevanju spomina kot iskani enotni vzorci? Kakšni in kateri so načini izgradnje spomina in kako poteka prenos beleženja spomina v zgodovinske in fikcijske naracije, vizualno kulturo, komemoracijske prakse? Na takšna in podobna vprašanja, ki so vključevala poglede različnih humanističnih ved (npr. antropologije, zgodovine, kulturnih študij, arhitekture in sociologije), so na letošnjem mednarodnem srečanju v Talinu odgovarjali profesorji in študentje, ki se interdisciplinarno ukvarjajo s študijem spomina.

V organizaciji Estonian Institute of Humanities (Tallinn University), Centre for Medieval Studies (Tallinn University) in Centre for Central-Eastern Europe and the Balkans (University of Bologna) namreč v Talinu vsako leto poteka podiplomska poletna šola »Tallinn Postgraduate Summer School in Social and Cultural Studies«. Tema letošnje je bila *How Collectivities Remember: Structures and Spaces of Social and Cultural Memory*; v program je bilo vključenih 30 podiplomskih študentov iz cele Evrope.

Tema je bila v času trajanja poletne šole obravnavana multidisciplinarno, znotraj pogledov različnih humanističnih ved ter v okviru raziskav, ki so se dotikale vloge spomina in pojmovanja časa v družbi. V okviru posameznih tematskih sklopov, kjer so svoja stališča in izkušnje podajali ugledni znanstveniki iz Amerike in Evrope, je rdeča nit obravnavane teme želela izpostaviti vprašanje razskovalnih izhodišč v multidisciplinarnem študiju spomina – ali raziskovalec sme (ali mora) povezati in prilagoditi teorije in metode različnih humanističnih ved, ki obravnavajo študij različnih predstav in jezikov spomina?

Letošnja poletna šola je potekala v novi zgradbi univerze v Talinu (oddelek za humanistične študije), ki je nastala leta 2005 kot združenje različnih univerz in raziskovalnih inštitucij v Talinu, ter estonske univerzitetne knjižnice. V središču pozornosti je bilo uvodno predavanje prof. Petra Burka z naslovom *Performing the Past*. Priznani profesor iz Cambrida je svoje predavanje osredotočil na rituale komemoracije nekoč in danes ter na pomene, ki jih te komemoracije v posameznih družbah nosijo. Poudarek predstavitve je Burke postavil na pomen besed *commemoration* in *remember* znotraj

praks spominjanja ter preko trditve, da imajo iste prireditve za različne obiskovalce drugačne pomene, tudi na primerih komemoracijskih parad orisal načine prenosov spominske naracije v posameznih družbah/skupnostih/generacijah. Z enigmatičnim predavanjem *What is Collective Memory?* je naslednji dan nastopil prof. Jeffrey K. Olick (University of Virginia). Sledil je prof. Leonidas Donskis (Kaunas Vytautas Magnus University) s predavanjem *Competing Memories, Organized Forgetting, and Interpretive Fights in Changing Societies*. Kot zadnji je istega dne nastopil prof. Maurice Bloch (London School of Economics), ki je v predavanju z naslovom *How Culture Squeezes in between Social Memory and Autobiographical Memory* predstavil svoje antropološke raziskave na Madagaskarju ter kritično orisal odnos do »kolektivnega časa« v različnih skupnostih. Tema tretjega dne poletne šole (Re)Construction of the Past je bila namenjena Estoniji znotraj območja Baltika v odnosu do spomina na povojni čas in obdobje v Zvezi sovjetskih socialističnih republik. Nastopila sta prof. Jüri Kivimäe (University of Toronto), ki je v predavanju *Writing History, Wounding Memory: Reflections on the Estonian Present* predstavil osebni pogled na razvoj države, ter dr. Karsten Brüggemann (Nordost-Institut, Lüneburg) s temo *Ever Changing Signposts? Russia's Baltic Memories. The Politics of Memory in Changing Societies* je bila tema naslednjega dne. S prispevkom z istim naslovom ga je otvoril prof. György Schöpflin, madžarski evropski poslanec, ki je orisal pot tranzicije v državah vzhodnega bloka in načine oblikovanja novih zgodovinskih interpretacij. Z zelo zanimivim predavanjem *Making Amends: Coming to Terms with Past in Democratic Societies* je dan nadaljevala dr. Siobhan Kattago (Tallinn University). Z uporabo primera antične tragedije je orisala odnos politične moči, družbe, stroke in medijev do vprašanj odgovornosti in krivde v povojnih sodnih procesih v Nürnbergu ter (pre)oblikovanje kolektivnih spominov po padcu komunizma. V nizu predavanj, ki so sledila v naslednjih dneh, moramo vsekakor izpostaviti vprašanje o vlogi umetnosti v študijah spomina. Dr. Stuart Burch (Nottingham Trent University) je v predavanju *Collective Remembering, Collective Forgetting – Monuments and Commemoration* predstavil vlogo spomenikov kot katalizatorjev narodne identite. V okviru estonske »vojne spomenikov« je na primerih postavitve/odstranitve spomenikov v Lihuli, Talinu in Narvi prikazal moč simbolov znotraj spreminjajočih se spominskih konstruktov v prostoru. V okviru študentskih predstavitev, ki so potekale pod naslovoma *Collective and Individual Memory: Different Strategies of Being in History* ter *Realms of Memory: This is (not) a Weeping Song*, so svoje raziskave predstavili nekateri udeleženci poletne šole.

Poleg predavanj in študentskih predstavitev so v okviru šole potekale še tematske delavnice o vlogi literature, umetnosti, filmske kulture v študiju spomina. Organizirani sta bili dve eskurziji na območja »pokrajine spomina«, torej v kraje, ki so zaznamovali in se navezovali na polpreteklo estonsko zgodovino. Pri tem so bile poudarjene stare in nove interpretacije (nacionalne) zgodovine ter nove interpretacije prostora, kjer je imela tako moč spomina kot praksa komemoracije veliko emotivno vrednost. Udeleženci poletne šole so se tako lahko поблиže seznanili s tematiko »vojne spomenikov« in si ogledali park, kjer je do konca letošnjega aprila stal bronast kip vojaka, postavljen l.

1947 v čast ruskim vojakom, ki so leta 1945 žrtvovali svoja življenja za osvoboditev mesta. Aljoša, kot postavljen spomenik imenujejo domačini, je po osamosvojitvi države postal simbol ruske manjšine, ki v mestu danes predstavlja okoli 45 % populacije. Spomenik je tako pridobil novo spominsko vrednost, ki je bila za posamezne skupine mestnega prebivalstva diametralno nasprotna in sporna – za estonsko govoreče prebivalstvo je kip simboliziral obdobje sovjetske nadvlade in bi zato moral biti odstranjen, za rusko govoreče meščane pa je podoba vojaka predstavljala njihovo dediščino in legitimacijo identitete v prostoru ter bi zaradi visoke zgodovinske spominske vrednosti morala v parku ostati. Med množičnimi protesti, spopadih z policijo in vandalskimi rušenji centra mesta, ki so terjali smrtno žrtev, je bil kip vojaka dokončno odstranjen in prestavljen na vojaško pokopališče na obrobju Talina.

Udeleženci poletne šole so spletli tudi svojo mednarodno mrežo kontaktov, da bi z večjih številom podobnih srečanj v prihodnosti oblikovali skupen raziskovalni prostor.